Цана асобнага нумару 17 грошаў.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 злотыя
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 20. Вільня, Серада, 30-га ліпня 1924 г. Год I.

10-гадзінны дзень працы.

Тыя працоўныя масы Польшчы, якія сваімі мазалістымі рукамі клалі фундамэнты польскае дзяржаўнасьці, а пасьля сваей крывёй баранілі яе, напісалі на сваіх штандарах зусім выразныя сацыяльныя дамаганьні: 8-гадзінны рабочы дзень—для работнікаў, зямля—для малазямельнага і беззямельнага сялянства.

Здавалася, што ў „дэмакратычнай“ Польскай Рэспубліцы ня можа быць ніякіх перашкод дзеля правядзеньня гэтых лёзунгаў у жыцьцё. I вось мы бачым, што ўнармаваньне дня працы адбываецца згодна з дамаганьнямі працоўных масаў, а сьледам за гэтым закон аб зямельнай рэформе, прыняты Устаноўчым Соймам, суліць і сялянству зьдзейсьненьне ягоных лятуценьняў.

Але за кароткі час істнаваньня Польскае Рэспублікі ўлада ўсё больш пераходзе ў рукі аднае клясы — польскае буржуазіі, і інтарэсы працоўных з кожным годам усё далей адыходзяць на задні плян!

Першай ахвярай гэтае перамены зьяўляецца сьмерць зямельнае рэформы, якая „памерла, не пабачыўшы сьвету“: да правядзеньня яе ў жыцьцё так і не прыступілі... Цяпер інтарэсам працоўных нанесены новы ўдар: касуецца 8-гадзінны дзень працы і замяняецца 10-гадзінным.

Пазбаўленьне работнікаў Польшчы іх вялікага сацыяльнага заваяваньня распачаў міністар працы, п. Даровскі, які даў загад аб прадоўжаньні дня працы з 8 да 10 гадзін у Горным Сьлёнску. Міністар тлумачыць гэта тым, што з прычыны ўвядзеньня 10-гадзіннага рабочага дня ў Нямеччыне, (— якую да гэтага, папраўдзе, прымусіла Францыя захватам Рурскіх капальняў і вялізарнай кантрыбуцыяй), горна-сьлёнскае вугальле і польская прамысловасьць ня могуць канкураваць з нямецкай дзеля таго, што апошняя можа прадаваць свае вырабы шмат таньней за Польшчу, гдзе работнікі працуюць толькі 8 гадзін у дзень і, значыць, менш могуць вырабіць.

На першы пагляд можа паказацца, што гэта зусім справядліва. Але, прыгледзіўшыся да гэтае справы глыбей, мы будзем прымушаны зрабіць вывад зусім адваротны.

Перш за ўсё трэба адзначыць, што павялічэньне рабочага дня ў горна-сьлёнскіх капальнях на *дзьве гадзіны* зусім не ратуе палажэньня Польшчы, як канкурэнткі Нямеччыны. Мы прывядзем тутака дужа цікавыя цыфры, пададзеныя на адным з апошніх пасяданьняў Сэнату сэнатарам Гэмпэлем (н.-д.).

Вось-жа сэн. Гэмпэль аблічыў, што нямецкі работнік працуе 307 дзён у год, абс, робячы па 10 гадзін у дзень, 3070 гадзін у год. Польскі работнік, працуючы па 8 гадзін у дзень, робіць 292 дні ў год, а лічучы на гадзіны і адкінуўшы одпускі і інш., — 2147 гадзін. У прадукцыйнасьці працы польскі работнік так сама вельмі адстае ад нямецкага; адпаведныя цыфры прадукцыйнасьці працы будуць: для нямецкага работніка — 117, для польскага — толькі 50!... Гэтак, каб павялічэньнем рабочага дня дабіцца зраўнаваньня вытворчасьці працы польскага работніка і нямецкага, трэба-бы ў Польшчы павялічыць дзень працы не на чацьвертую часьць, а бо...

Гэта, ведама, немагчыма. I вось, польскія капіталісты, пазбавіўшы польскага работніка — пры дапамозе ўраду — 8-гадзіннага дня працы, пасягаюць ужо і на яго заробкі, дамагаючыся, як піша „Gaz. Warsz.“, каб работнікі на Горным Сьлёнску згадзіліся на зьменшаньне іх заработнае платы на 30%!

Ясна, што такой цаной — цаной вымарываньня голадам сваіх працоўных масаў і заваліваньнем адначасна церазмернай работай Польшча ўсё роўна ня здолее зраўнавацца з Нямеччынай у вытворчасьці сваей прамысловасьці, працуючай, як выясьнілася ў соймавай дыскусіі, на дапатопных машынах, бо капіталісты ня хочуць на новыя рабіць ніякіх затрат. I нават калі-б польскія работнікі згадзіліся, падобна нямецкім, сваім коштам ратаваць польскіх прамыслоўцаў, калі-б захацелі плаціць *дабравольную кантрыбуцыю сваім капіталістам*, як былі прымушаны зрабіць немцы, каб сплаціць кантрыбуцыю перамогшым іх дзяржавам — дык вынікі гэтага для Польскае дзяржавы былі-б дужа невялікія.

Горна-сьлёнскія работнікі, як відаць з газэт, і ня думаюць згаджацца на такую ахвяру. На Горным Сьлёнску пачаўся шырокі забастовачны рух А адначасна пачаліся і сельска-гаспадарскія забастоўкі: у Паморыі ў некалькіх паветах кінулі працу нанятыя на летнія работы працаўнікі, дамагаючыся вельмі значнага павялічэньня заработнае платы.

Усё гэта — вынікі таго сацыяльнага укладу сіл, які вытварыўся ў гаспадарстве і ў яго Сойме: склад апошняга так мала адпавядае першаму, што працоўныя масы ня бачаць у ім абаронцы сваіх слушных дамаганьняў і пачынаюць шукаць пазапарляманцкіх дарог.

УРАДЫ і НАРОДЫ.

(У дзесятыя ўгодкі Вялікай вайны).

1 жніўня новага стылю мінае дзесяць гадоў ад дня, калі — ў адказ на мабілізацыю заходніх ваенных акругоў, якой расейскі ўрад хацеў падтрымаць аднаверную Сэрбію проці гатовай праглынуць яе Аўстрыі,—Нямеччына аб'явіла вайну Расеі...

Адна па аднэй — Францыя, Сэрбія, Аўстрыя, Бэльгія, Англія, Італія, Баўгарыя, Румынія і інш., ня кажучы ўжо аб Японіі і, урэшце, Амэрыцы, — далучаліся да ваюючых варожых коаліцыяў, і — „самазабойства Эўропы“, паводле крылатага выражэньня праф. Бодуэна дэ-Куртэнэ, пачалося...

Пачалося і трывала — яўнае, актыўна-збройнае, агнёва-крывавае — без перадышкі блізу пяць поўных гадоў...

Прадаўжаецца—ў напалову-пасыўнай, скрытай форме—аж да нашых дзён,—ужо новыя пяць гадоў пасьля заключэньня „міру“...

Няведама нават, калі гэтая скрытая „вайна ў часе міру“ скончыцца!

У некаторых месцах Эўропы, як у Рурскім абшары, як на ўсходняй, ці паўночнай граніцы Польшчы, а можа дзе яшчэ бліжэй,—ня скончыліся нават яшчэ запраўдныя „ваенныя падзеі“, прадстаўляючы беспасярэдні працяг Вялікае вайны...

Усюды ў Эўропе тлее,—а ў нашай усходняй частцы дык папросту палае! — агонь ненавісьці, які штомінутна можа выбухнуць новым агульным пажарам...

„Апошняя“ вайна, нажаль, аказалася тэй бурай, крывавыя параваньні каторай, уздымаючыся ізноў да неба, гатуюць новую навальніцу, якая распачне мо' новы доўгі пэрыад бураў.

Народы, ці ўрады іх, — не даваяваліся яшчэ да канца...—вось сумны вынік усіх тых нячуванавялікіх ахвяраў і стратаў Вялікай вайны, якімі Эўропа заплаціла ўжо за нейкую страшэнную абмылку, ці праступленьне...

Скуль-жа наляцела на Эўропу гэткая крывавая хмара? якая запраўдная прычына вайны?..— Гэта-ж трэба добра разабраць і ўцяміць народам, каб, калі гэта магчыма, не рабіць больш самазабойчых „абмылак“, перашкодзіць паўтарэньню страшэннай для іх бяды.

Чым была выклікана вайна?

Калі мы на гэтае пытаньне будзем адказываць з пункту гледжаньня паасобных дзяржаў, дык адказаў будзе столькі, калі ня больш, сколькі гэтых дзяржаў кінулася ці ўцягнулася ў вайну.

Нямеччына імкнулася праз вайну — „крывёй і жалезам“—„здабыць сабе належнае ёй месца пад сонцам“, — а перадусім дабіцца „раўнаправія на моры“, калі не панаваньня на ім, якое да вайны яна ўжо і без вайны паступова вяла шляхам культурна-эканамічнай канкурэнцыі.

Англія, страшэнна баючыся гэтай нямецкай канкурэнцыі, якая пагражала найбольш ёй, бо біла ня толькі ў яе дабрабыт, але і ў самыя падставы яе істнаваньня, як найвялікшай, пануючай на моры і ў сусьветнай таргоўлі дзяржавы, — імкнулася да стварэньня коаліцыі, якая-б—шляхам вайны—„аслабіла“ Нямеччыну.

Францыя, у нейкім трагічным захопленьні, кінулася ў „няўхільную вайну рэваншу“ (помсты за паражэньне ў 1871 г.), каб праз магутныя, загары ўложаныя яе спрытнай дыпляматыяй — як-раз на гэты „шчасьлівы выпадак“—саюзы і паразуменьні (з Расеяй і Англіяй) вырваць назад ад Нямеччыны захопленыя 40 гадоў таму, калісьці чыста нямецкія, але напалову афранцужаныя ўжо правінцыі.

Расея кінулася ў рызыку вайны, каб вызваліцца ад векавой нямецкай каманды, каб, разваліўшы Аўстрыю, дакончыць сваю „гістарычную місію“—„зьбіраньня Рускай Зямлі“ і каб захапіць яшчэ і той „Цар—град“, аб якім лятуцеў яшчэ Святаслаў, ды які разам з праліvамі, можа, быў і вельмі патрэбны Расеі, але ніколі да яе не належаў...

Кожная дзяржава знайшла свае мэты, свае імкненьні, якіх і пачала дабівацца аружнай сілай.

I калі судзіць па кіраваўшым тады публічнай думкай газэтам, дык кожная дзяржава ня толькі лічыла сваё ўчасьце ў вайне, свае мэты, сваю справу — найсправядлівейшымі, амаль не сьвятымі, але дзеля гэтага і йшла на вайну, кідаючы дзеля няпэўнае перамогі, але на пэўную сьмерць, мільёны людзей,—ішла, як на сьвята, захопліваючыся хворым энтузіязмам забойства і самазабойства...

Кожная з ваяваўшых эўрапэйскіх дзяржаваў ваявала дзеля таго, каб штось захапіць, здабыць, вырваць у другой; кожная верыла ў перамогу над ворагам—канкурэнтам, якога „жывую сілу“ (гэта-ж значыць жывых людзей-жаўнераў!) вайна давала маральнае, „рэлігійнае“ асьвяшчонае права „зьніштажаць“ усімі магчымымі спосабамі і засобамі нябывала разьвіўшагася ў Эўропе за апошнія часы венна-тэхнічнага генія...

Гэты дзіўны для нармальнай, запраўды рэлігійнай псыхікі энтузіязм і оптымізм ідучага на сьмерць і на забойства бліжняга самазабойцы — вось агульнае зьявішча ў Эўропе — ў пачатку і першыя месяцы вайны!.. Гэтую псыхічную загадку, гэтую запраўдную псыхічную хваробу кіраваўшых сьветам,—як кажуць, імпэрыялістычных,— вялікіх дзяржаў якраз і трэба вытлумачыць сабе да канца, каб апошні...

оптымізму даваенных дзяржаў, з якім яны кінуліся ў пекла вайны, гэта—зложнасьць самага паняцьця „дзяржавы“.

І адразу вельмі проста і вельмі многа тлумачыцца ў зьявішчы гэтага ваеннага „оптымізму“ тым, што сучасная дзяржава наагул складалася так, што слалі на вайну адны, а йшлі паміраць другія... Пасылалі ўрады, а ваявалі, забівалі, калечыліся, паміралі народы...

За ўрадамі стаялі так званыя „валадаючыя“, ці „камандуючыя клясы“, у руках якіх быў увесь апарат ня толькі дзяржаўнай прынукі, але і ўся, можа яшчэ больш магутная, вельмі зложная, сыстэма рознародных уплываў на псыхіку (душу) грамадзянства і народу, уплываў, якія фармуюць пачуцьці, думкі і волю чалавека праз навуку, літэратуру, штодзенную прэсу, тэатр і г. д.

І вось увесь гэты магутны апарат фізычнай і псыхічнай прынукі, якім валадае і пануе над душамі і целамі грамадзян сучаснае гаспадарства, і быў амаль не цалком у руках — ня тых, што йшлі на вайну, але тых, што на вайну пасылалі... быў ня ў руках народаў, але ў руках урадаў, вялікіх фінансістаў, прамыслоўцаў і абшарнікаў...

І мы ўжо амаль не саўсім зразумеем дзіўнае, на першы пагляд, зьявішча „ваеннага энтузіязму“ дзяржаў, калі выявім сабе, што якраз гэтыя пануючыя ў апошніх клясы ня толькі карысталіся бясьпечнасьцю ў часы крывавага ваеннага пажару, але ў дадатку мелі з яго вялікія выгады і карысьці, зараблялі на народнай бядзе вялізарныя багацьці!..

Вайна выбухнула для народаў вялікай і страшэннай неспадзяванкай,—як запраўдная маланка сярод чыстага неба...

І цяпер нам ужо ясна, што гэта—дзеля таго, што народы ня ведалі саўсім, што рабілі сядзеўшыя на іх карках урады, што прымушалі іх рабіць панаваўшыя над імі клясы, у руках якіх былі ўсе так званыя „капіталы“, г. зн. ўсе варштаты, машыны і прылады працы—грошы, зямля, фабрыкі, заводы...

І вось трэба народам ясна сабе ўцяміць, што ўсе гэтыя ўрады і панаваўшыя клясы за доўгі час да вайны, у часе гэтак званага „ўзброенага міру“, якім так хваліліся эўрапэйскія цары і каралі, толькі тое і рабілі, што рыхтаваліся да вайны...

Праз некалькі дзесяткоў гадоў эўрапэйскія ўрады,—рукамі, крывёй і потам народаў, няведаўшых аб тым, што яны самі сабе рыхтуюць сьмерць, сьпярша нарабілі цэлыя горы гармат, ружжаў, гранатаў і іншых страшэнных прыладаў зьнішчажэньня і сьмерці, а пасьля, калі напружаньне канкурэнцыі і ненавісьці перайшло мяжу, і з зусім няважнага, а можа і наўмысна справакаванага поваду выбухнула, як быццам адна з гэтых нагатаваных гранатаў, вайна,—дык яшчэ і паслалі гэтых самых давяраўшых і пакорных ім людзей з гэтым самым аружжам у руках—забіваць сваіх-жа братоў і самім спатыкаць бязмысна недарэчную, але за тое—пэўную сьмерць...

Запраўды-ж, гэтая брызантная (разрыўная) граната—найлепшы сымвал, найтачнейшы матарыяльны мадэль наладаванай чыстым, кандэнсаваным нігілізмам псыхікі (душы) мілітарызаваных дзяржаваў сьвету!..

Гэткая злосна-мілітарызаваная душа імпэрыялістычнае дзяржавы толькі тое і робіць, што вытварае і зьбірае ў сабе магутную энэргію „панаваньня над чалавекам“ спосабамі насільства і страху,—зьбірае бязьмежна энэргію зьнішчажэньня і сьмерці, якую нясе з сабой па ўсяму сьвету.

І страшэнная небясьпека,—папросту бяда — тым народам, якія паддадуцца гэтай душэўнай атруце з боку ўрадаў і сваіх „камандуючых клясаў“, якія ператворацца разам з імі ў адзінае „імпэрыялістычнае“ цэлае—ў „мілітарную дзяржаву“!.. Бо ня трэба-ж ніколі забываць таго, што гэткая дзяржава,—з дзіўнай падобнасьцю на „брызантнай гранаты“,—ня толькі нясе **з сабой** зьнішчажэньне і сьмерць, але нясе іх і **ў сабе**,—бо, як і граната, зьяўляецца страшнай і магутнай толькі цаною выбуху—цаною сваей уласнай гібелі...

З гэтага ясна, што ўсе тыя пакаленьні людзей, якія ў часе „ўзброенага міру“ давалі ўрадам мілітарызаваць свае душы і пакорна, як рабы, выпаўнялі загады сваіх камандзіраў, рыхтуючы горы гранатаў,—нясьлі ў сабе ня толькі кандэнсаваную энэргію магутнай „волі да панаваньня“ над сьветам і над слабейшымі, а перадусім над недзяржаўнымі народамі, але нясьлі таксама няўхільны фатум і свайго ўласнага „выбуху“, — сваёй уласнай гібелі. Гэткім выбухам на ўвесь сьвет і была Вялікая вайна...

С.

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. Міністра Рэлігіяў і Прасьветы і п. Міністра Ўнутраных Спраў у справе гвалтаваньня ўрадам рэлігійных правоў беларускага насяленьня.

У зьвязку з увядзеньнем у праваслаўнай царкве новага каляндару, які накінулі царкоўнаму кіраўніцтву ў Польшчы, польская ўлада прыймае дзеяльны ўдзел у зьняважаньні рэлігійных пачуцьцяў праваслаўнага насяленьня, проста выкідаючы яго з праваслаўных сьвятыняў, ў якіх веруючыя зьбіраюцца на малітву. Падставай да такіх гвалтаў з боку паліцыі над правамі ў праваслаўнага насяленьня ёсьць адпаведныя цыркуляры ўлады другое інстанцыі. Зьмест аднаго з такіх цыркуляраў прыводзім літэральна:

„Даручаю на падставе рэскрыпту Кураторыуму В. Ш. В. ад 7.VI.1924. № 8589/I/24 прыняць усе меры, каб новае лічэньне часу было прынята клірам і праваслаўным насяленьнем; у прыпадках адпору належыць данасіць у дэталях школьнаму інспэктарату“.

Дзякуючы такім загадам паліцыя самым грубым спосабам разганяець праваслаўнае насяленьне, якое па традыцыі зьбіраецца ў царкву на малітву.

Дадаем яшчэ адзін з прыкладаў грубага зьняважаньня і гвалту над рэлігійнай свабодай праваслаўных грамадзян.

Праваслаўныя хрысьціяне Скідэльскае парахвіі, Горадзенскага павету, верныя векавой традыцыі, зьехаліся 24 чэрвеня б. г. па стараму стылю ў свае места на малітву ў зьвязку з сьвяткаваньнем памяці Сьв. Іоана. Паводле звычаю насяленьне затрымалася на пляцы перад царквой, дзе былі зьмешчаны іх падводы.

Там сабралася паліцыя і загадала ўсім зараз-жа разьехацца, бо ў гэты дзень ім маліцца нельга. Тых сялян, якія спрачаліся з такімі бяспраўнымі ўчынкамі паліцыі, арыштавалі і пратрымалі пад арыштам па 2 сутак, а рэшту разагналі сілай штыка.

Дзеля вышэй пісанага інтэрпэлянты пытаюцца ў п.п. Міністраў:

1. Ці маняцца яны спыніць умяшацяльствы ў справы ўнутранія праваслаўнае царквы?
2. Ці маняцца спыніць разгон праваслаўнага насяленьня, сабранага на малітву?
3. Ці маняцца пакараць Скідэльскую паліцыю за тое, што яна пазбавіла праваслаўных грамадзян свабоды ў працягу двух дзён?

Варшава, 17 ліпеня 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. Міністра Унутраных Спраў у справе прычэпак і недапушчэньня беларусаў на дзяржаўную і камунальную службу.

Ня гледзячы на тое, што Канстытуцыя Польскае Рэспублікі гарантуе поўныя правы грамадзянам усіх нацыянальнасьцяў, дзяржаўная ўлада выразьна гвалтуець правы беларусаў. Беларусы ня толькі не дапушчаюцца на дзяржаўную службу, але і на службу камунальную; што да апошняй, дык няма сумліву, што дзяржаўная ўлада ня мае права ўмешавацца ў справы ўнутраныя самаўрадаў.

Для прыклады прыводзім такія факты:

1. Войт Суботніцкае, Валожынскага павету, гміны прадставіў, Валожынскаму Старасьце 1.XI.1923 г. на зацьверджаньне Івана Пазьняка на пасаду сэкрэтара гміны. Аднак Староства прыслала адказ, паводле якога сумленны і добры працаўнік беларус не дапушчаны да самаўрадавай службы ў гміне.

2. Віленская Дырэкцыя пошты і тэлеграфу зьвярнулася да войта Суботніцкае гміны, просячы, каб ён даў ей кандыдата на пасаду паштовага агента ў Суботніках. Калі войт гміны прадставіў І. Пазьняка, як найлепшага кандыдата, Віленская Дырэкцыя пошты і тэлеграфу прыслала такі адказ: „У адказ на пісьмо Ўраду Суботніцкае гміны паведамляецца, што Пазьняк кандыдатам на пасаду паштовага агента быць ня можа, дзеля чаго прозьба прадставіць кандыдата на паштовага агента польскае нацыянальнасьці“.

Дзеля вышэй пісанага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. Міністра:

1. Ці ведае ён аб вышэй пісаным?
2. Ці маніцца цярпець гвалт над Канстытуцыяй з боку падпарадкаваных яму органаў у адносінах да беларусаў?
3. Ці маніцца ён запрапанаваць Валожынскаму Староству дапусьціць Івана Пазьняка, як беларуса, да працы ў Суботніцкай гміне, або ў Віленскай Дырэкцыі пошты і тэлеграфу — да працы як паштовага агента?

Варшава, 18 ліпеня 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. п. Міністраў Справядлівасьці і Ўнутраных Спраў у справе надужыцьцяў паліцыянтаў з Астроўскага пастарунку ў вёсцы Бенькаўцы, Баранавіцкага павету.

18 чэрвена 1924 году 2 паліцыянты з Астроўскага пастарунку рабілі дазнаньне ў вёсцы Бенькаўцы, Астроўскае гміны, у справе бойкі між сялянамі Саўчыкамі. Солтыс вёскі Бенькаўцы запрасіў на мейсца дазнаньня так сама двох братоў, Якава і Івана, Саўчыкаў. Як прыйшлі яны туды, дык убачылі, што адзін з паліцыянтаў, Уладыслаў Аляксандровіч, будучы нецьвярозым, біў у той час кабету, Дар'ю Саган. Калі Якаў Саўчык запратэставаў проціў гэтага, кажучы: „прашу пана ня біць кабеты“, паліцыянт, які знаходзіўся ў памешканьні Сымона Саўчыка, набіў карабін і пачаў цэліцца ў Якава Саўчыка, які трымаў на руках малое дзіця. Брат Якава, Іван Саўчык, бачучы гэта, заступіў дарогу і сказаў паліцыянту, каб ён страляў у яго.

Пасьля ўсяе гэтае авантуры паліцыянты з Астроўскага пастарунку зложылі пратакол, а праз нейкі час Іван і Якаў Саўчыкі атрымалі акт абвінавачаньня з Наваградзкага Акружнага Суду.

Ссылаючыся на сьведкаў у гэтай справе, а імен-

Эканамічнае нішчэньне краю.

Вялікім голасам крычыць беларуская вёска аб сваей цяжкой долі пад уладаю Польскае Дзяржавы. У працягу пяцёх гадоў польскага панаваньня Заходняя Беларусь—ведама, ня панская, а мужыцкая! — ня толькі не адбудавалася пасьля ваеннага разгрому (для нас законы аб адбудове ня пісаны!), але руйнуецца далей, ня маючы магчымасьці стануць крэпка на ногі з прычыны цераз-мерных падатковых цяжараў і іншых павіннасьцяў. З тых заманчывых абяцанак, якія так шчодра сыпаліся прадстаўнікамі польскае ўлады ў часе так званага „Віленскага Сойму“ і сулілі нашаму народу праўдзівы „рай“, калі мы астанемся ў межах Польскае Рэспублікі,—ня збылося абсалютна нічога...

Трэба адзначыць, што беларуская вёска і не давала веры ўсім гэным пасулам і абяцанкам. Верылі ў іх бадай адны толькі месты — і то толькі польскае насяленьне іх. Вось-жа, калі прыглядзімся да эканамічнага жыцьця нашых мест і вялікшых мястэчак, дык трэба прызнаць, што і іх жыцьцё—зусім не салодкае, ня кажучы ўжо аб зьдзейсьненьні ўсіх тых агітацыйных абяцанак...

Перш за ўсё месты ня могуць зьвясьці канцы з канцамі ў сваей фінансавай гаспадарцы з прычыны непамерных цяжараў, якія на іх ускладае польскі ўрад: ня могуць, перадусім, пракарміць тэй масы паліцыі, якую павінны утрымліваць. Гэта-ж Вільня прымушана на гэты год выплаціць на паліцыю ажно каля міліёна злотых! Але і гэта было-бы йшчэ ня так страшна, калі-б эканамічнае [illegible] нармальна разьвівалася, калі-б места нашага краю ня можа быць і гутаркі: наадварот, яна бяднее і будзе біднець з прычыны нязвычайна цяжкога палажэньня, у якім яна апынулася ў сувязі з праходам цераз усю Беларусь гранічнае мяжы і з немагчымасьцяй вясьці таргоўлю з Усходняй Беларусяй і Літвой.

Хто знаёмы з роляй Вільні, якую гэтае места іграла ў перадваенныя часы ў жыцьці так званага „Сѣверо-Западнаго Краю“,—значыць, шасьцёх беларуска-літоўскіх губэрняў, для якіх зьяўлялася галоўным гандлёвым і ў значнай меры прамысловым цэнтрам, ня кажучы ўжо аб культурным і адміністрацыйным цэнтры, — той лёгка зразумее, што з падзелам Беларусі паводле Рыжскае Міравое Умовы Вільня утраціла палавіну краю, які раней абслужывала сваімі таварамі — уласнымі і прывознымі. З другога боку, праход сучаснае польска-літоўскае граніцы ў беспасярэдняй блізкасьці ад Вільні адрэзаў ад яе і багатую Ковеншчыну. І можна сьмела сказаць, што ад Вільні адпалі дзьве часьці абшару, які з ёй ад вякоў быў зьвязаны, як з сваім цэнтрам, і цяпер колішняя сталіца вялікага краю абслужывае толькі траціну даўнейшага абшару.

У апошнія гады Вільня, аднак, выяўляла некаторае імкненьне к разьвіцьцю, к разросту, к падняцьцю таргоўлі і прамысловасьці. Справа ў тым, што ўсе спадзяваліся на хуткае адкрыцьце для нашага гандлю усходняе граніцы, што, ведама, магло-бы запраўды даць Вільні магчымасьць стацца вялікім прыгранічным цэнтрам, праз які ішоў-бы ўвесь гандаль з Усходам. Але гэта ня збылося. І вось ужо сёлета—да таго-ж яшчэ і ў сувязі з знамянітай „санацыяй“ польскіх фінансаў, якая паважна ачысьціла кішані ўсіх грама-[illegible] сорту“).—Вільня перажывае цяжкі эканамічны крызіс, места бяднее і падупадае; „блеск“ яго дзержыцца йшчэ толькі штучна—масай навезеных сюды з усяе Польшчы і добра аплачываных чыноўнікаў.

Яшчэ больш яркі абраз занепаданьня нашых местаў прадстаўляе наша правінцыя. Вось апісаньне палажэньня, у якім апынуўся даволі паважны цэнтр гарбарскага промыслу—места Смаргоні. І цікаўна тое, што апісаньне гэтае дае польская газэта—віленскае „Słowo“. А да прычын заняпаду Смаргоняў орган польскіх абшарнікаў залічае перш за ўсё... палітыку польскае ўлады!

„Вайна захапіла Смаргоні ў поўным расцьвеце і зруйнавала да званьня. Да вайны Смаргоні налічалі 35,000 душ насяленьня, мелі звыш сотні гарбарняў. Найпаважнейшыя банкі мелі свае аддзелы ў гэтым тарговым цэнтры, меўшым сталыя зносіны з заграніцай.

„Смаргоні, як ведама, апынуліся на лініі нямецка-расейскага фронту і ў вагні цяжкіх, доўгіх баёў. Места блізу зраўнавана з зямлёй; насяленьне паразьбягалася ў-ва ўсе староны сьвету; найбольш уцякло ў Расею.

„Пачалі варочацца назад ужо ў 1921 годзе— на пажарышчы. Сярод руін, развалін, дзікай расьліннасьці, што свабодна разрасталася, нельга было нават распазнаць, дзе былі раней вуліцы. Не астаўся цэлы ніводзін будынак. Калі першая роспач мінула, людзі энэргічна ўзяліся за адбудову, карыстаючыся бэтоннымі бліндажамі, акопамі, зямлянкамі. Вялікія былі перашкоды, вялікія труднасьці, але Смаргоні адрадзіліся, быццам цудам!... Смаргонцы, паўцякаўшыя ажно ў Амэрыку, варочаліся з далярамі, куплялі найлепшыя пляцы і забудовывалі іх. Былі закладзены тры лесапілкі, цагельня, ганчарня. Усё ажно кіпела.

на: на Канстантына Саўчыка, Дар'ю Саган і Паўлу Паляшука, інтэрпэлянты пытаюцца ў п.п. Міністраў:

1. Ці маняцца яны зрабіць сьледзтва ў справе надужыцьцяў, зробленых памянёнымі вышэй паліцыянтамі ў вёсцы Бэнькаўцы, і пакараць іх?

2. Ці маняцца дзеля гэтага скіраваць справу абвінавачаных Якава і Івана Саўчыкаў на спыненьне?

Варшава, 3 ліпеня 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. Міністра Зямляробства і Дзяржаўнае Маемасьці ў справе надужыцьцяў у Наваградзкім лясьніцтве.

1. Па прыняцьці на ўласнасьць дзяржавы земляў, уласьнікі якіх не вярнуліся з бежанства да краю, Наваградзкае Лясьніцтва загадала ўсім карыстаўшымся пакінутымі землямі плаціць дзяржаўны падатак натурай. Калі сяляне Ўсялюбскае гміны: Язэп Стэфановіч, Міхал Вольскі, Канстантын Барэйша, Пётра Календа і шмат іншых зьвярнуліся да п. Надлясьнічага, просячы, каб дазволіў ім аплаціць падатак грашыма, роўнымі па вартасьці належаўшай аплаце натурай, дык Надлясьнічы не здаволіў гэнае просьбы, матывуючы сваю адмову тым, што для войска патрэбен хлеб.

Аднак, як толькі сяляне, адчуваючы нястачу ў хлебе, зьвязьлі падатак у маёнтак Макрэц, збожжа было зараз-жа продана купцам на спэкуляцыю.

2. У той час, як беларускі селянін ня можа атрымаць дрэва на адбудаваньне хаця-ж бы халупы, уласьнік маёнтку Мардзенскае, Канстантын Саматыя, дзядзя старшага лясьніка Равінскага, здалеў атрымаць з дзяржаўных лясоў страявога лесу на 2 дамы, на ток мерай 40 арш. удоўжкі і 20 арш. ушыркі і абору. Адзін з тых будынкаў прадалы ў Наваградак за 600 даляроў, а за другі хоча 1500 руб. у золаце.

Вышэй апісаныя факты яскрава асьвятляюць вядзеньне дзяржаўнае гаспадаркі ня толькі на шкоду тутэйшага насяленьня, але і на шкоду публічнае маемасьці.

Дзеля вышэй пісанага і ссылаючыся на памянёных вышэй сьведкаў ніжэйпадпісаныя пытаюцца у п. Міністра:

1. Ці ведама яму аб вышэй пісаным?

2. Ці мяніцца ён зрабіць сьледзтва, каб выкрыць усе надужыцьці ў Наваградзкім лясьніцтве і прыцягнуць вінаватых да адказу?

Варшава, 3 чэрвеня 1924 г.

Палітычныя падзеі.

Новы міністар заграцічных спраў.

Нарэшце назначаны новы міністар загран. спраў— „кандыдат лявіцы“ п. Скшыньскі, які быў на тым-жа становішчы ў габінэце Сікорскага.

П. Тугутт едзе за граніцу „на курацыю“.

Б. лідэр Вызваленя п. Тугутт выехаў за граніцу „на курацыю“. На гэтым пакуль што скончыўся ўвесь цікавы трагі-фарс з яго міністраваньнем...

Да канфлікту паміж Сэнатам і ўрадам.

Як нас паведамілі нашыя прадстаўнікі ў Сэнаце, вядомы „выгавар“ Сэнату па адрасу ўраду, прадстаўнікі якога былі адсутны ў Сэнаце у часе дыскусіі над бюджэтам, выкліканы быў забойчай, з прычыны цэлай масы паданых у ёй фактаў, прамовай нашага сэнатара Багдановіча.

Уражаньне ад гэтага страшэннага абраза паліцэйскага перасьледаваньня праваслаўнай царквы ў Польшчы было прыгнятаючае!..

І не знайшлося нікога з ураду, хто-б мог адказаць нашаму прадстаўніку на яго факты і закіды... Дзіва, што правіца абурылася на свой урад, які не „дэмэнтаваў“ зараз-жа, хаця-б толькі дзеля заграніцы, пададзеных фактаў, якія так і пойдуць па ўсім сьвеце.

Закон аб меншасьцях у Сэнаце.

Сэнат прыняў закон аб мовах „меншасьцяў“ на „Усходніх Крэсах“.

Справа Вільні ў Лізе Народаў.

У часе дыскусіі аб бюджэце ў Сэнаце сэн. Крыжаноўскі зьвярнуў увагу палаты на тое, што на верасьнявай сэсіі Лігі Народаў мае быць паднята ізноў справа Віленшчыны. У францускай афіцыяльнай газэце зьмешчаны ліст літоўскага прэм'ера да Лігі, у якім той пытаецца, ці будзе выключана Літва з Лігі, **калі яна аб'явіць вайну Польшчы..** У той-жа газэце надрукаваны іншыя дакумэнты, з якіх відаць, што справа польска-літоўскай граніцы адложана да верасьнявай сэсіі Лігі.

Сен. Крыжаноўскі пытаецца, чаму польскі ўрад аб усім гэтым маўчыць, і — ці што робіць, каб справа была вырашана на карысьць Польшчы?

Відаць — дзеля таго і маўчыць, што робіць.

Забастоўка на Горным Сьлёнску.

Як можна было спадзявацца, згода ўраду на дамаганьні прамыслоўцаў — скасаваць на Сьлёнску гаспадарственую ахову 8-гадзіннага дня працы — выклікала востры канфлікт паміж работнікамі і прамыслоўцамі. Атрымаўшы ад ураду дазвол увясьці 10-гадзінны дзень, прамыслоўцы да таго яшчэ „дадалі“ ад сябе і зьменшаньне на трацінý платы і напалову — тых „дэпутатаў“ (пайкоў), якія гуты выдаюць работнікам „натурай“.

На гэта работнікі адказалі агульнай забастоўкай. З 46.000 работнікаў адных толькі зялезных гутаў бастуюць 34.000.

Кожны зразумее, якое значэньне ня толькі эканамічнае, але і палітычнае маюць разрухі на Сьлёнску. Дык і ўрад і прамыслоўцы, **перадусім „Польска Партыя Сацыялістычна“**, дакладаюць усе сілы, каб спыніць забастоўку, намовіўшы работнікаў да ўступак...

У рэзультаце гэтай супольнай акцыі дайшло да перагавораў між прадстаўнікамі работнікаў і прамыслоўцаў.

Як здаецца, пакуль што канфлікт скончыцца кампрамісам.

Хваляваньне работнікаў у Дамбровскім абшары.

У зьвязку з пастановай ураду аб павялічэньні дня працы захваляваліся вуглякопы і Дамброўскага раёну. Адбыўся вялікі мітынг, на якім была прынята рэзалюцыя пратэсту.

Арыштаваньні работнікаў.

У Катавіцах арыштаваны ўвесь так званы „Камітэт 21“, які сазваў агульна-польскі зьезд так званых „камітэтаў акцыі“; каб зрабіць нараду аб стварыўшайся сітуацыі ў звязку з паходам проці работніцкіх здабычаў.

“Кур. Пор.“ падае, быццам з дакумэнтаў, знойдзеных пры вобысках у сяброў камітэту, відаць, што ўсей акцыяй кіравалі камуністы.

Арыштаваньне камуністаў у Лодзі.

Паліцыя арыштавала ў Лодзі 6 камуністаў, якім закідаецца арганізаваньне „тыдня барацьбы з вайной“ паводле атрыманых з Масквы інстукцый. Запраўды, страшэннае, пагражаючае Польшчы, праступленьне!..

„Вялікі“ склад аружжа ў Львове.

Як падае „Аг. Усх.“, у Львове знойдзены „вялікі тайны склад аружжа“—аж 1000 патронаў (!) і вялікая маса выбуховых матар'ялаў.

Як працуе соймавая камісія.

У сувязі з нядаўным прыездам у Вільню Соймавае адміністрацыйнае камісіі дзеля агляду вастрогаў, цікава падаць з львоўскага „Діла“ весткі аб тым, як працавала гэтая „камісія сямёх“ у Львове.

Дапрос вязьняў адбываўся... у прысутнасьці вастрожнай адміністрацыі, проці якоў былі скіраваны скаргі вязьняў. Ня гледзячы на гэта, ня было камэры, дзе-б вязьні не падалі скаргаў — прыблізна гэткага зьмету:

1. Вастрожная адміністрацыя, як толькі дачулася, што едзе камісія, дык тады толькі пачала, як у гарачцы, парадкаваць, чысьціць вастрожнае балота і рыхтавацца да прыняцьця гасьцей.

2. Вязьні сьцьвердзілі, што на паліцэйскім дазнаньні б'юць і катуюць усялякімі способамі.

3. Палітычныя вязьні скардзіліся, што іх трымаюць разам з угалоўнымі і сыфілітыкамі (хворымі на „францускую“ хваробу).

4. Адміністрацыя незаконна і самавольна зьменшыла для ўсіх вязьняў час на прагулкі.

5. Забаронена чытаньне газэт, журналаў і кніг.

6. Усе вязьні дамагаліся звальненьня са службы начальніка вастрогу, пазываючыся на яго зусім паталягічную зьверскасьць.

7. Агульная скарга на сьледчых, якія часам па 2 гады цягнуць дазнаньне.

8. Вязьні заявілі, што, з прычыны прысутнасьці пры дапросе адміністрацыі вастрогу, яны баяцца страшэнных гвалтаў — у помсту за скаргі

Гэта было ў галоўным вастрозе Баторыя.

У справе сьмерці Бэсарабавай камісія пераглядала афіцыяльныя акты і дапытывала толькі паліцыянтаў.

„І вось разам усё абарвалася. Адбудова спынілася; жыхары, кінуўшы молаты, сякеры і кельні, ізноў уцякаюць з Смаргоняў.

„Што-ж сталася? Есьць розныя прычыны. Перадусім улада прыступіла да рэгуляцыі адраджаючагася места тады, калі шмат якія будоўлі былі ўжо закончаны ці стаўляліся поўным ходам. Вымагалі пераносу некаторых на рэгуляцыйныя лініі... вымагалі прадстаўленьня плянаў дзеля зацьверджаньня... Невыпаўненьне гэтых загадаў выклікала забарону будаваць. Гэта вытварыла безрабоцьце. — Другой прычынай была нястача хоць-бы меней ці болей доўгатэрміновага крэдыту.

„У Смаргонях ня было ўжо што рабіць. Людзі пачалі разьяжджацца, уцякаць. З шасьцёх тысячаў жыхараў, якія ўжо былі аселі на руінах передваенных Смаргоняў, асталася цяпер ужо толькі ледзь палова. Адраджаючыяся Смаргоні канаюць!“

І газэта, з якой мы бярэм гэтае трагічнае апісаньне выміраньня беларускага места, пытаецца ў канцы:

„Хто паратуе? Хто зразумее, што ў Смаргонях можа паўстаць запраўдная Лодзь для Віленшчыны, а нават праўдзівы крэсавы Манчэстэр?“

Дарэмны кліч, дарэмнае пытаньне: тыя, хто давёў Смаргоні да руіны, хто пазбавіў Вільню магчымасьці эканамічнага разьвіцьця, хто не дае адбудувацца нашым вёскам і мястэчкам,—тыя ведаюць, дзеля чаго яны гэта робяць! „Крэсы“ ў Польшчы, як і некалі ў царскай Расеі, сьвядома засуджаны на вечнае мадзеньне, каб не рабілі канкурэнцыі „rdzennie polskim“ землям....

Ів. Мялешка.

Каталіцтва у Радавай Беларусі.

Нядаўна „Кгупіса“ зьвярнула ўвагу на той дзікі факт, што ў межах Радавае Беларусі каталіцкі касьцёл знаходзіцца ў праўдзівым палоне ў польскіх нацыяналістаў, якія і абярнулі яго вельмі спрытна ў арудзьдзе палянізацыі беларусаў. Артыкул „Кгупісу“ мы, з увагі на важнасьць закранутае справы, перадрукавалі ў № 8 „Сына Беларуса“.

Прыпомнім канкрэтны праект, які падавала тады „Кгупіса“:

„У сучасны момант, калі рух беларускі разьвіўся даволі шырока, калі ўжо ёсьць значны лік беларускага духавенства і калі на Ўсходняй Беларусі паўсталі ўжо зачаткі беларускай дзяржаўнасьці,—дзеля кіраўніцтва каталіцкім касьцёлам у Савецкай Беларусі **можа і павінна** быць створана Беларускае біскупства з біскупам, **абавязкова** сьвядомым беларусам.

„Гэта адзіны спосаб проціў польскага каталіцтва на беларускіх землях, шкоднага як для каталіцтва, так і для беларускага народу. Аб гэтым безадкладна належыць пачаць гутаркі з Рымам, і вялікі час, каб Рым зразумеў гэта“.

Ясна, што дзеля зьдзейсьненьня гэтых думак патрэбна згода ня толькі Рыму, але і радавае ўлады, якая наагул уважае, што „рэлігія—гэта опіум для народу“. Вось-жа ў справе становішча апошняе дае прадстаўленьне артыкул „Сав. Беларусі“, афіцыозу ўраду Радавае Беларусі, у якім аб праекце „беларускага каталіцтва“ гаворыцца гэтак:

„Такім чынам, мы стаім перад зусім канкрэтным праектам і мусім вызначыць нашыя да яго адносіны. Найперш за ўсё трэба адзначыць, што ніякае вырашэньне пытаньня без паразуменьня з Савецкаю ўладаю немагчыма.

„У выпадку, калі-б Рым зьвярнуўся да Савецкае ўлады, дык больш, чым пэўна, раней, чым даць адказ, Савецкая ўлада павінна была-б патрэбаваць ясных і нядвузначных гарантыяў не на паперы, але на фактах (асоба праектуемага біскупа і інш.): 1) што ні сам біскуп, ні падуладнае яму каталіцкае духавенства ня будзе мяшацца ў палітычныя справы, ня будзе весьці варожае да Савецкай улады прапаганды. 2) ня будзе ні проста, ні пасрэдна знасіцца з уладаю суседніх дзяржаваў, а тым болей трымаць кантакт з дэфэнзываю, 3) ня будзе правадзіць палянізатарскае акцыі праз пасрэдства касьцёлу. Калі-б Рым такія гарантыі даў, дык магчыма, што Савецкая ўлада ня стала-бы перашкаджаць наладжаньню кіраўніцтва каталіцкім касьцёлам у межах Б.С.С.Р.“.

Цікава, што скажа на гэта Рым і ці наагул зацікавіцца ўсей гэтай справай, паднятай беларусамі-каталікамі?

У „габінэце“, дзе адбываліся паліцэйскія дазнаньні, камісія, апрача звычайнага электрычнага праваду для асьвятленьня: знайшла яшчэ нейкі „рэзэрвны“, назначэньня якога ня мог высьветліць ніводзін з пытаных „дастойнікаў“ паліцыі...

Лёндонская Канфэрэнцыя, ці бой банкіраў?

Як мы ўжо казалі, Лёндонская Канфэрэнцыя саюзных дзяржаў абярнулася ў канфэрэнцыю францускага прэм'ера з амэрыканскімі фінансістамі, ад якіх залежыць фінансавая падстава ўсяго пляну Доўса (пазыка для Нямеччыны), і якія саўсім не жадаюць даваць свае грошы на тое, каб з іх карысталася ў першую чаргу, пад відам адшкадаваньняў з боку Нямеччыны,—Францыя, як на гэта ёй „дае права“ Вэрсальскі Трактат.

Ізноў цэлы тыдзень прайшоў у гэтай „барацьбе п. Эрыо з падтрымліваючымі Нямеччыну амэрыканскімі банкірамі“.. Нарэшце „цярплівы, бо маючы праўную слушнасьць у сілу Вэрсальскага Трактату“ Эрыо выйшаў з цярплівасьці і заявіў банкірам, што, „калі ён мае выбіраць паміж амэрыканскай пазыкай для Нямеччыны і Вэрсальскім Трактатам, дык выбірае апошні“... Англійская дэлегацыя спрытна накінула рашучы голас Амэрыцы, каб не псаваць „сардэчных адносінаў з Францыяй“... У выніку гэтага канфлікту ўся Канфэрынцыя, як піша англійская прэса, можа разьехацца без рэзультатаў. Каб ратаваць палажэньне, Эрыо разам з бэльгійскай дэлегацыяй пачалі шукаць іншых фінансістаў—у межах Францыі і Бэльгіі, якія-б ня ставілі гэтак абураючых французаў „палітычных“ (?) варункаў пазыкі, як гэта робяць амэрыканцы. Францускі міністар фінансаў асабіста прывёз паўдзесятка францускіх банкіраў ў Лёндон. Але трэба думаць, што абыйсьціся без Амэрыкі, як мы ўжо казалі, ня ўдасца.

Як бачым, уся Канфэрэнцыя, як і ўвесь „плян Доўса“, вісіць на валаску...

Мак-Дональд выракаецца Лігі Народаў(?).

Газэты падаюць вельмі цікавы ліст Мак-Дональда да Генаральнага Сэкрэтара Лігі Народаў аб тым, як Англія глядзіць на ролю апошняй у справе ўзаемнай гарантыі дзяржаў проці ваенных канфліктаў.

Паводле думкі п. Мак-Дональда такі дагавор аб узаемнай гарантыі дзяржаў, пад наглядам Лігі Народаў, непатрэбна пашырыў бы правы Рады Лігі, але зусім-бы не перашкодзіў стварэньню гэткіх самых канкуруючых паміж сабой вялікіх групаў дзяржаў, ці адраджэньню таго самага даваеннага ўкладу сіл, які выклікаў вайну.

Ліга Народаў — бязсільна кантраляваць аружныя сілы дзяржаў. Асабліва гэта справядліва, пакуль у Лігу не ўваходзяць такія магутныя народы сьвету, як Расея і Нямеччына.

Француская прэса прыняла гэты ліст англійскага

ступіла вельмі востра усё укр...

прэм'ера з абурэньнем, як скіраваны проці Францыі і — руйнуючы адразу ўсю працу паразуменьня ў Лізе паміж дэлегатамі французскім і англійскім.

У кожным разе, ня кажучы аб іншым, — добрая ілюстрацыя да „сардэчнага паразуменьня“ абодвух прэм'ераў!

Даверые нямецкаму ўраду.

На паседжаньні нямецкага парляманту прыняты бюджэт і адкінута большасьцю 127 гас. проці 52 прапазіцыя нямецкай Народнай партыі выразіць недаверые ўраду Маркса. За недаверые галасавалі людоўцы і камуністы. Нацыяналісты ўстрымаліся.

Дзесяцілецьце забойства Жорэса.

31-га ліпня ў Парыжу мае адбыцца вялізарнае паміналньне забітага 10 гадоў таму—якраз напярэдадні выбуху вайны — знамянітага правадыра французскіх сацыялістаў Жорэса.

Як ведама, Жорэс усемі сіламі стараўся перашкодзіць выбуху вайны, дамагаючыся паразуменьня паміж французскімі і нямецкімі сацыялістамі... І за гэта быў забіты нейкім... французскім „патрыётам“.

На ўрачыстасьць запрасілі і нямецкіх сацыялістычных лідэраў...

Перамена палітыкі Японіі.

Англійскія газэты падаюць, што Рада міністраў Японіі пастанавіла рашуча зьмяніць палітыку адносна да ССРР. Японскі ўрад схіліўся да прызнаньня ССРР.

Змова проці караля і Пашыча ў Югаславіі.

З Вены падаюць, што ў Белградзе выкрыта цэлая шырокая змова, якая мела мэтай забойства караля і яго прэм'ера Пашыча. Галавой замахоўцаў зьяўляецца нач. расейскага дэпартаманту мініст. загран. спраў Тарашэвіч, які быццам падтрымлівае адносіны з бальшавікамі.

Раскол у партыі харвацкіх незалежнікаў.

Югаславянскія газэты пішуць, што, калі старшыні парляманту, Іовановічу, удасца стварыць урад, дык трэба спадзявацца расколу партыі харвацкіх незалежнікаў, большасьць якіх быццам нездаволена тым, што іх правадыр Радзіч увайшоў у III Інтэрнацыянал.

Новы ўрад у Грэцыі.

Урадавы крызіс у Грэцыі скончыўся ўтварэньнем новага габінэту.

Як ведама, выбары ў грэцкі парлямант праходзілі пад уражэньнем краху манархізму і далі агромную пераваґу прыхільнікам умеранага рэспубліканца Вэнізэлёса.

Але гэты знамяніты правадыр грэцкага народу, атрымаўшы ўладу ў Грэцыі, разыйшоўся з ваенна-радыкальнымі групамі, меўшымі сілу ў народзе, у справе абвешчаньня рэспублікі: радыкалы трэбавалі абвешчаньня рэспублікі парляманам, Вэнізэлёс стаяў за плебісцыт (ўсенароднае галасаваньне).

Радыкалы перамаглі, і Вэнізэлёс пакінуў і ўладу і край.

Радыкалы стварылі ўрад і правялі праклямаваньне рэспублікі праз парлямант з пацьверджаньнем плебісцытам. Але створаны радыкаламі ўрад аказаўся непрацаздольным: ён вельмі многа абяцаў, але мала рабіў.

Новы ўрад складаецца ізноў з адных толькі „вэнізэлістаў“, з быўш. старшынёй парляманту Софулісам на чале.

Рэвалюцыя ў Бразыліі.

Весткі аб бразыльскай рэвалюцыі — вельмі спрэчныя. Паводле адных (урадавых?) урадавыя войскі аблягалі сталіцу паўстаўшага штату Сан-Паолё, але апор паўстанцаў зламаць ня маюць сілы. Паводле другіх—армія апошніх ужо ідзе аж на сталіцу ўсей фэдэрацыі.

Аб характары самай „рэвалюцыі“ таксама весткі—няясныя. З Лёндона падаюць, што правадыр паўстанцаў, генарал Лёнэц, маніцца аб'явіць у Бразыліі ваенную дыктатуру падобна гішпанскай.

ХРОНІКА.

Нацыянальная палітыка на чыгунцы. Мы атрымалі тэкст вельмі цікавага цыркуляру дырэкцыі дзяржаўных чыгунак у Вільні з 22 красавіка 1924 г. № 23/239 да ўсіх установ у межах віленскае дырэкцыі, якія датычыць справы прыйманьня на службу асоб „непольскаго происхожденія“. Вось яго зьмест:

„У мысьль загаду Прэзэса Дырэкцыі падаецца дзеля ведама і точнага выпаўненьня, што працаўнікоў няпольскае нацыянальнасьці (праваслаўнага вызнаньня), працуючых на адрэзках, якія знаходзяцца на ўсходзе ад лініі Лунінец-Вільня і на гэтай лініі, а такжа на адрэзку Вільня-Горадня ўключна і на ст. Граево, калі яны не абняты загадам аб перамяшчэньні іх на захад, — належыць пакінуць надалей у дасюлешніх мясцох працы ажно да часу выхаду іх дарогай натуральнага адплыву (сьмерці). Адначасна **рашуча забараняецца прыймаць праваслаўных** на памянёныя адрэзкі — ці то новых кандыдатаў, ці дарогай перамяшчэньня з другіх месц працы.

„Дапускацца будуць толькі зусім выключныя прыпадкі, на якія трэба атрымліваць кожын раз дазвол на падставе індывідуальных прапазіцыяў, падаваных з далучэньнем абаснаваных матываў і асабістых актаў прапанаванага кандыдата.

„Гэты загад не датычыцца фізычна працуючых работнікаў—дарожных, варштатавых і складаў апалу“.

Падаем без камэнтарыяў....

У Віленскай Праваслаўнай Духоўнай Сэмінарыі. „Słowo“ падае вестку, што 24 ліпня віленскі праваслаўны архіяпіскап Хвядос паведаміў урад праваслаўнае сэмінарыі ў Вільні аб звальненьні архімандрыта Піліпа з становішча рэктара сэмінарыі ад.... 9 красавіка г. г.!

Відаць, доўга ў гэтай справе цягнуліся перагаворы між духоўнай і сьвецкай уладай....

Аб перасылцы грошы ў ССРР. Роста публікуе гэткае паведамленьне, важнае для ўсіх, хто мае блізкіх людзей у ССРР:

„З прычыны зьявіўшыхся ў заграцічнай прэсе вестак аб істнаваньні быццам то нейкіх труднасьцей у атрымліваньні перасыланых пераводамі грамадзянам ССРР з заграніцы сум, Народны Камісарыят Фінансаў афіцыяльна абвяшчае, што атрымліваньне заграмічнае валюты па заграмічным пераводам ССРР нічым не абмяжовываецца. Пераводы выдаюцца адрасатам у-ва ўсіх пунктах ССРР у якім-хоч разьмеры бяз вычатаў і ніякімі налогамі не обкладаюцца“.

Правілы прыёму у вышэйшыя вучэбныя установы Б.С.С.Р.

У 1924-25 вучэбным годзе прыймо будзе рабіцца ў наступныя Вышэйшыя Вуч. Установы Радавае Беларусі:

I. **Беларускі Дзяржаўны Унівэрсытэт:** а) Мэдфак, б) Пэдфак, в) Фон.

II. **Менскі Сельска-Гаспадарчы Інстытут.**

III. **Горацкі Сельска-Гаспадарчы Інстытут.**

Паступаючы ў Вуз падае аб гэтым на імя камісіі па прыёму таго Вуз'у, які ім выбраны (для нямаючых камандыроўкі), ці ў які ён камандыруецца адпаведнай арганізацыяй, заяву з паказаньнем факультэту ці аддзяленьня Вуз'у, на якім жадае вучыцца.

Да гэтае заявы далучаецца:

а) Дакумант аб узросьце (мэтрыка і г. д.).

б) Дакумант аб адносінах да вайсковага абавязку (для мужчыны).

в) Дакумант аб асьвеце (за адсутнасьцю гэткага далучаецца асобная спраўка аб атрыманай асьвеце).

г) Дзьве фатаграфічныя картачкі.

д) Камандыровачнае пасьведчаньне (для камандыруемых).

е) Зацьверджаная анкета (для камандыруемых арганізацыяй, якая дае камандыроўку. для іншых — партыйнымі, прафэсыянальнымі ці савецкімі арганізацыямі).

Дакумэнты, паказаныя пад літарамі „а“, „б“, „д“, „і“, „е“ далучаюцца ў арыгіналах ці зацьверджаных копіях.

Прыём заяваў будзе рабіцца канцэлярыямі Вуз'аў з 10-га ліпня да 15-га жніўня; **пасьля 15-га жніўня ніякія заявы аб прыёме ні ад каго прымацца ня будуць.**

Усе асобы, скончыўшыя школы 2-й ступені і агульна-асьветныя курсы, сямёхгодкі і іншыя роўныя ім па курсу вучэбныя ўстановы, здаюць папярэдні экзамен у абхваце праграмы рабфаку па беларускай і расейскай мовах, матэматыцы, фізыцы, прырода-знаўству і грамадзяназнаўству.

Асобы, якія будуць камандыраваны Віцебшчынай, Гомельшчынай і Смаленшчынай, ад калёквіуму па беларускай мове звальняюцца і залічаюцца ўмоўна з тым, што здадуць колёквіум у працягу першага акадэмічнага году.

Экзамены адбудуцца з 20-га жніўня да 5-га верасьня. Ня трымаўшыя ў працягу паказанага часу экзаменаў у Вуз'ы ў 1924 г. прыняты ня будуць.

Весткі з вёскі.

Жыцьцё чыгункі.

Віленская дырэкцыя, Баранавіцкай дыстанцыі, Гарадзейскага адступу.

Віленская дырэкцыя прыслала да нас нядаўна майстра з Галіччыны. Вось паслухайце, што за парадкі ўводзіць у нас гэты пан. Як вядома, у кожнага служачага-чыгуншчыка ёсьць каля чыгункі невялічкі кавалак сенажаці і орнае зямлі. Некатарыя сенажаці служачыя зрабілі з орнага поля, сеючы на ім розныя кармавыя травы. За гэтыя сенажаці яны плоцяць у казну вядомую лічбу злотых. Але сёлета новаму майстру прышло ў галаву адабраць сенажаці ў служачых, якім па праву прыналежаць гэтыя сенажаці, усё роўна, як і ўсякая другая маемасьць у хаце. Адбіраючы іх у служачых майстар аддае іх на часьці касіць сялянам. Скасіўшы сенажаць селянін аддае часьць майстру (майстар перапрадае салдатам, або жыдам), а рэшту бярэ сабе.

Што-ж астаецца служачым?...

А служачым астаецца вывясьці з хлева астатнюю кароўку на рынак. Бо самжа ён ня ляжа ёй пад мызу. Цяпер служачыя гутараць, быццам то майстар хоча адабраць у іх і пасевы, якія толькі ёсьць на казённай зямлі...

Кажуць, што і жаліцца няма куды, бо дырэкцыя ведае, каго і куды пасылае! Пры тымжа майстар для дырэкцыі—гэта ўсё роўна, што для чалавека рука. Нельга чалавеку сказаць, калі ён б'ецца: „Прымі свае рукі, каб яны ня біліся“...

Аднак, я бяру на сябе сьмеласьць давесьці аб гэтым да ведама дырэкцыі. Бо відаць, што яна роўна нічога ня ведае, што у нас тут робіцца. І з свайго боку я раджу служачым прасіць нашых паслоў злажыць у Сойм інтэрпэляцыю п. міністру чыгунак. Пры тымжа, ня гледзячы на тое, што ўсюды заведзены 8 гадзінны дзень працы, у нас служачы працуе па 9 гадзін. А праца, я ўжо пісаў, самая катаржная.

А. М. Санеўскі.

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

Аб'яднаньне чыгунак Беларусі.

Па тэрыторыі БСРР праходзяць тры чыгункі: Заходняя, Маскоўска-Беларуска-Балтыцкая і Арлоўска-Віцебская; апрача таго, вучасткі паўночна-заходняй, паўднёва-заходняй і „Акцябрскай“ чыгунак.

Цяпер паўстала пытаньне аб аб'яднаньні ўсіх чыгунак Беларусі пад адзіным Упраўленьнем.

Прымаючы гэта пад увагу, Эканамічная Нарада Беларусі пастанавіла лічыць гэтае аб'яднаньне мэтазгодным.

Пытаньне аб уключэньні ў аб'яднаньне асобных спрэчных вучасткаў, як Брянск, Полацк — Ідрыца і Полацк—Нэвель даручана Дз. Плянавай Камісіі распрацаваць дадаткова.

Экан. Нар. выказалася за тое, каб і праўленьне і Упраўленьне аб'яднаных чыгунак знаходзілася ў межах Беларусі.

Беларускія падручнікі.

У хуткім часе будзе падгатавана да друку хрэстаматыя для другое групы сямёхгодак і пачатковых школ на беларускай мове, згодна з камплекснай сыстэмай выкладаньня і новымі праграмамі для працоўнае школы Дзяр. Вуч. Савету РСФСР. Кніжка мае быць разьмерам каля 20 аркушаў і з малюнкамі.

Курсы драматычных і мастацкіх гурткоў.

Робяцца падгатоўчыя крокі да арганізацыі 3—4 тыднёвых курсаў па перападрыхтоўцы кіраўнікоў драматычных і мастацкіх гурткоў.

Прыезд этнографа Сяржпутоўскага.

У Менск прыехаў вядомы беларус-этнограф А. К. Сяржпутоўскі, які ўвесь летні час мае аддаць працы па зьбіраньню этнаграфічных матар'ялаў.

Сяляне за родную мову.

Віцебшчына павольнымі крокамі, але паступова пасоўваецца ўперад у сэнсе беларусізацыі. Там, то сям сярод вясковага настаўніцтва, а таксама і сярод вучнёўскай моладзі закладываюцца гурткі беларусазнаўства, якія працуюць з захапленьнем і даюць карысьць. Вось вынікі іхняй працы. Сяляне Кузьняцоўскай воласьці, Віцеб. пав., на агульным сходзе зрабілі пастанову, каб з наступнага вучэбнага году вучылі дзяцей іх на роднай мове.